
احمدی، حمید، ۱۳۳۲ -

تاریخ امامان شیعه / حمید احمدی؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در
دانشگاهها، مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی. - قم: معارف، ۱۳۸۵.

۲۸۰ ص. ۱۶/۰۰۰ ریال ISBN: 978 - 964 - 531 - 073 - 6

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات پیش از انتشار.

کتابنامه: ص. [۲۶۹] - ۲۷۹؛ همچنین به صورت زیرنویس

۱. امامت. ۲. امامت - بررسی و شناخت. ۳. ائمه اثنا عشر. الف. نهاد نمایندگی

مقام معظم رهبری در دانشگاهها. مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی.

ب. عنوان.

۲۹۷/۴۵

۱۳ الف ۲ ت / BP ۲۲۳

مجموعه تاریخ

۳۶

تاریخ امامان شیعه

مؤلف: حمید احمدی

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی

ویراستار: امیرعباس رجبی

صفحه آرا: سیدسعید روحانی

ناشر: دفتر نشر معارف

چاپ: یکم، بهار ۱۳۸۶ / ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۳۱ - ۰۷۳ - ۶

کلیه حقوق محفوظ است

با قدردانی از همکاری‌هایی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

رئیس مرکز تدوین: دکتر ابراهیم کلانتری؛ مدیر پژوهش: غلامحسین گرامی؛ مدیر گروه تاریخ اسلام: محمّد نصیری؛
کارشناسان ارزیابی: دکتر صادق آینه‌وند، دکتر محمد رضا جباری؛ مدیر اجرایی مرکز: علی احمد عاشوری؛ مدیر آماده‌سازی متون:
محمدتقی سلطانی؛ بازبینی نهایی: سیدسعید روحانی.

مراکز پخش:

قم: ۱. خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۵، تلفن و نمابر ۷۷۴۴۶۱۶

۲. خیابان شهدا، روبه روی دفتر مقام معظم رهبری تلفن ۷۷۳۵۴۵۱، نمابر ۷۷۴۲۷۵۷

تهران: خیابان انقلاب اسلامی، چهار راه کالج، شماره ۱۷۹۱ تلفن ۸۹۱۱۲۱۲، نمابر ۸۸۰۹۳۸۶

نشانی الکترونیک: E-mail: info@nashremaaref.ir | پایگاه اینترنتی: www.nashremaaref.ir

سخن مرکز

هدف غایی انسان، نیل به کمالات معنوی و اتصال به غیب و خلق‌پذیری الهی است؛ امری که خدای تعالی، میل بدان را در فطرت و جان آدمی قرار داده است. طریق وصول به این کمالات، همان صراط مستقیم است که با شرایع آسمانی ارائه شده است. به یقین، پیمودن این راه بدون راهنمای راه‌پیموده امکان ندارد؛ فردی برگزیده همچون پیامبران که واسطه فیض میان عالم ربوبی و جهان آدمیان باشد. در غیر این صورت حرکت استکمالی نوع انسان، بی‌غایت و محکوم به انقراض است. این فرد برگزیده در اصطلاح شرع «امام» نامیده می‌شود. قاعده لطف، قاعده امکان اشرف، قاعده نیاز شرع به حافظ و مفسر، قاعده لزوم هدایت عمومی و اتمام حجت، برخی از دلایل ضرورت امامت و لزوم وجود امام در قلمرو فلسفی و نظری است.

رسول اعظم الهی، حضرت محمد ﷺ با تلاش همه جانبه، پرتو انوار الهی را در سرزمین تفتیده و جهالت‌زده جزیره العرب متجلی ساخت و بدین طریق فیض وجودش حبل‌المتین ارتباط زمین و آسمان و شجره طوبای پرثمر و خرم بخش زندگی فردی و اجتماعی نوع انسان قرار گرفت و برای استمرار این اتصال و تکمیل اهداف عظیم بعثت، مطابق سیره و سنت سایر پیامبران بلندمرتبه با معرفی جانشین خود، حاملان نور نبوت (امامان اهل بیت علیهم‌السلام) را چراغ فروزان معرفت بشری و راهنمای سالکان درگاه ربوبی قرار داد.

بر این اساس به نظر امامیه، مراتب وجود امام و کارکرد نظام امامت، به هیچ وجه در ریاست و زعامت سیاسی جامعه خلاصه نمی‌شود، بلکه مرجعیت دینی، علمی و ولایت معنوی و الهی از دیگر ابعاد وجود امام در راستای غایت بعثت در جامعه است. اینکه امت تاکنون به چه میزان و در چه ابعادی توانسته است ظرفیت وجودی و نیازهای گوناگون روحی، معنوی، اجتماعی، سیاسی و

فرهنگی خود را در چشمه‌سار وجود امام و شجره طوبای نظام امامت برآورد، تحقیق مستقل علمی و بدور از هر گونه هیجان و احساسات را می‌طلبد و زوایایی از آن در پژوهش پیش‌رو آمده است.

پس از افزایش عناوین دروس معارف اسلامی به ۱۶ عنوان و تأکید مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی بر تمدن متن درسی در هر یک از عناوین، متن پیش‌رو دومین کتاب در حوزه تاریخ امامت و تشیع است. نویسنده محترم جناب حجت‌الاسلام و المسلمین آقای حمید احمدی تلاش کرده‌اند با عنایت به رهیافت کلامی - تاریخی، به بحث از امامت، شئون و مراتب امام و دلایل و شواهد امامت امامان علیهم‌السلام و نیز اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوران زندگانی هر یک از عترت پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وآلهم‌وسلم و وضعیت تشیع در سده‌های نخستین بپردازد. کتاب دارای هفت فصل و یک ضمیمه است.

گروه تاریخ و تمدن اسلامی مرکز ضمن قدردانی از نگارنده محترم و سایر همکاران، از نظرات اساتید، صاحب‌نظران و دانشجویان عزیز در بهبود این اثر استقبال می‌کند.

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی
گروه تاریخ و تمدن اسلامی

فهرست مطالب

فصل یکم: مبانی و کلیات

۱۹-۴۶

مقدمه.....	۲۱
تاریخ امامت.....	۲۴
منابع و متون تاریخ‌نگاری امامان شیعه و تاریخ تشیع.....	۲۵
۱. منابع اخبار و حدیث.....	۲۷
۲. کتب رجال، انساب و طبقات.....	۲۷
۳. کتب فتوح و جنگ‌ها.....	۲۸
۴. کتب و منابع تاریخ عمومی.....	۲۹
۵. کتب خراج و اموال.....	۲۹
۶. منابع جغرافیایی.....	۲۹
۷. کتب و منابع اختصاصی.....	۳۰
۸. متون و کتب کلامی.....	۳۰
امامت و ولایت در مکتب تشیع.....	۳۱
تعریف امامت.....	۳۳
شئون و مراتب امامت.....	۳۴
۱. مرجعیت دینی.....	۳۴
۲. رهبری اجتماعی - سیاسی جامعه.....	۳۵
۳. ولایت.....	۳۵
خلافت در اندیشه اهل سنت.....	۳۸

۳۹	۱. نظریه اهل حل و عقد
۳۹	۲. نظریه استخلاف
۴۰	۳. نظریه شورا
۴۰	۴. نظریه استیلا
۴۱	۵. نظریه وراثت
۴۲	تمایز اندیشه سیاسی تشیع از تسنن
۴۲	تأخر نظریه سیاسی از عمل سیاسی
۴۵	باب‌های امامان علیهم‌السلام

فصل دوم: عصر آغازین امامت

۴۷-۷۴

۴۹	زمینه‌سازی پیامبر برای تحقق اندیشه امامت
۴۹	الف) حدیث یوم الأندار
۵۱	ب) حدیث منزلت
۵۲	ج) حدیث غدیر
۵۲	۱. واقعه غدیر و زمینه‌های رویداد آن
۵۳	۲. سخنان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در غدیر
۵۵	۳. نصب امامت یا توصیه به محبت امام علی علیه‌السلام
۵۵	یک. موقعیت مکانی و زمانی
۵۵	دو. خطبه پیامبر، واکنش طبیعی به سؤالات مردم
۵۶	سه. محتوای خطبه
۵۷	چهار. درک معاصران و نخبگان عصر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم
۵۹	خلیفه اول و مواضع امام علی علیه‌السلام
۶۱	خلافت عمر و مواضع امام علی علیه‌السلام
۶۶	به خلافت رسیدن عثمان بن عفان
۶۷	شورش بر ضد عثمان
۷۲	مواضع امام علی علیه‌السلام نسبت به فتوحات

فصل سوم: امام علی علیه السلام در مصدر حاکمیت

۷۵-۱۱۸

۷۷	حاکمیت یافتن امام علی علیه السلام
۸۰	مشکلات فراروی حکومت امام علی علیه السلام
۸۶	کوفه، مرکز حکومت علوی
۸۷	جریان اموی در مقابل اسلام علوی
۹۳	نبرد صفین
۹۹	جریان خوارج
۱۰۳	سیاست معاویه علیه حکومت اسلامی
۱۰۵	اصول و سیره حکومتی امام علی علیه السلام
۱۰۵	۱. خدامحوری و دین‌باوری
۱۰۶	۲. حفظ کرامت انسانی
۱۰۶	۳. عدالت
۱۰۷	یک. انقای امتیازات سیاسی و حکومتی
۱۰۷	دو. استرداد اموال عمومی از متجاوزان
۱۰۸	سه. اصلاح نگاه اجتماعی به ارزش‌ها
۱۰۹	۴. درآمیختن اخلاق با سیاست
۱۱۰	۵. مدارا با مردم (مردم‌داری)
۱۱۱	۶. اهتمام به امر آموزش و تربیت مردم
۱۱۲	امام علی علیه السلام و تربیت نخبگان بزرگ شیعی
۱۱۳	امام علی و گسترش و تعمیق اندیشه‌های شیعی
۱۱۷	گرایش‌های غلوآمیز

فصل چهارم: عصر پایداری و مقاومت

۱۱۹-۱۶۰

۱۲۲	امامت امام حسن علیه السلام
۱۲۹	علل صلح امام حسن علیه السلام
۱۳۲	متن صلح‌نامه امام حسن علیه السلام با معاویه

۱۳۴	جریان‌های فکری و سیاسی در عصر امام حسن علیه السلام
۱۳۴	الف) جریان شیعی
۱۳۵	ب) جریان غیرشیعی
۱۳۵	۱. عثمانیه
۱۳۶	۲. خوارج
۱۳۶	۳. مرجئه
۱۳۸	باب امام حسن علیه السلام
۱۳۸	رابطه امام علیه السلام با شیعیان
۱۳۹	ماجرای دفن امام حسن علیه السلام در مدینه
۱۴۰	تاریخ امامت امام حسین علیه السلام
۱۴۳	امام حسین علیه السلام و بحران حاکمیت سیاسی مسلمانان
۱۴۵	حرکت جهادی امام حسین علیه السلام
۱۴۷	اعزام نماینده به کانون بحران و تحولات
۱۵۰	عزیمت امام علیه السلام به سمت عراق
۱۵۲	اهداف نهضت امام حسین علیه السلام
۱۵۶	عاشورا جریان و ضرورتی آرمانی و اعتقادی
۱۵۶	پیامدهای نهضت عاشورا

فصل پنجم پایه گذاری نهضت فرهنگی و تکوین هویت حقوقی شیعه

۱۶۱-۲۰۸

۱۶۳	تاریخ امامت امام سجاد علیه السلام
۱۶۴	امام سجاد علیه السلام روایتگر و ادامه‌دهنده نهضت حسینی
۱۶۷	واقعۀ حرّه
۱۶۸	قیام توابین
۱۷۱	قیام مختار ثقفی
۱۷۳	نقش موالی در جنبش مختار
۱۷۴	فرقه کیسانیه و امامت امام سجاد علیه السلام
۱۷۵	سیاست تقیه
۱۷۹	شهادت امام سجاد علیه السلام

۱۷۹	تاریخ امامت امام باقر علیه السلام
۱۸۱	امام باقر علیه السلام بنیان گذار نهضت علمی و فرهنگی
۱۸۲	جریان ها و مسبک های فقهی، تفسیری و حدیثی
۱۸۴	جریان مرجئه یا توجیه گرا
۱۸۵	الف) فعالیتهای امام علیه السلام در عرصه ایجابی
۱۸۶	ب) فعالیتهای امام علیه السلام در عرصه سلبی
۱۸۷	مواضع سیاسی امام علیه السلام و برخورد حکومت
۱۸۹	تاریخ امامت امام صادق علیه السلام
۱۹۰	نهضت علمی و فرهنگی در عصر امام صادق علیه السلام
۱۹۲	امام صادق علیه السلام و نظریه امامت
۱۹۵	پایه گذاری فرهنگ مکتوب
۱۹۶	جنبش های شیعی در عصر امام صادق علیه السلام
۱۹۶	۱. جنبش زیدیه
۱۹۸	امام صادق علیه السلام و قیام زید
۱۹۸	۲. قیام محمد نفس زکیه
۲۰۰	امام صادق علیه السلام و اندیشه غلو
۲۰۲	مواضع سیاسی امام صادق علیه السلام در مقابل حکومت
۲۰۲	تقیه، سیاست امام علیه السلام در مقابل حکومت و مخالفان
۲۰۵	سازمان وکالت
۲۰۶	امام صادق علیه السلام و قیام عباسیان

فصل ششم: عصر تکثر و سازماندهی شیعه

۲۰۹-۲۳۰

۲۱۱	تاریخ امامت امام کاظم علیه السلام
۲۱۲	قیام شهید فخر
۲۱۳	امام کاظم علیه السلام و اسماعیلیه
۲۱۴	امام کاظم علیه السلام و حکومت عباسیان
۲۱۶	امام کاظم علیه السلام و معتزله

۲۱۷.....	تاریخ امامت امام رضا علیه السلام
۲۱۹.....	امام رضا علیه السلام و مأمون عباسی
۲۲۲.....	مواضع امام علیه السلام در مقابل مأمون عباسی
۲۲۳.....	سیاست مأمون در تضعیف موقعیت امام علیه السلام
۲۲۵.....	تاریخ امامت امام محمد تقی علیه السلام
۲۲۷.....	امام جواد علیه السلام و خلفای عباسی
۲۲۹.....	قیام‌ها و جنبش‌ها در عصر امامت امام جواد علیه السلام
۲۲۹.....	امام جواد علیه السلام و شیعیان

فصل هفتم: عصر جدید در حیات شیعه

۲۳۱-۲۵۴

۲۳۳.....	تاریخ امامت امام هادی علیه السلام
۲۳۳.....	جهاد علمی امام هادی علیه السلام
۲۳۵.....	طرح مباحث انحرافی از سوی حکومت
۲۳۷.....	اندیشه شیعی در فرهنگ دعا و زیارت
۲۳۷.....	امام هادی علیه السلام و شیعیان
۲۳۸.....	امام هادی علیه السلام و حکومت عباسیان
۲۴۱.....	تاریخ امامت امام حسن عسکری علیه السلام
۲۴۲.....	وضعیت شیعیان در دوره امام حسن عسکری علیه السلام
۲۴۴.....	تدوین و تألیف آثار علمی عالمان شیعی
۲۴۶.....	امام عسکری علیه السلام و آماده‌سازی شیعیان برای دوران مهم غیبت
۲۴۶.....	شهادت امام عسکری علیه السلام
۲۴۷.....	تاریخ امامت امام عصر علیه السلام و دوران غیبت صغری
۲۴۹.....	نمایندگان خاص در دوران غیبت صغری
۲۴۹.....	۱. عثمان بن سعید عمری

۲۵۰	۲. ابوجعفر محمد بن عثمان بن سعید
۲۵۰	۳. ابوالقاسم حسین بن روح
۲۵۱	۴. ابوالحسن علی بن محمد سمری
۲۵۲	فعالیت‌های نواب خاص
۲۵۳	مهدویت در اندیشه اسلامی

ضمیمه: تاریخ تشیع

۲۶۸-۲۵۵

۲۶۱	الف) عصر امامت
۲۶۳	ب) عصر غیبت
۲۶۴	۱. دولت فاطمیان
۲۶۵	۲. دولت شیعی آل‌حمدان
۲۶۵	۳. دولت علویان در شمال
۲۶۶	۴. دولت آل‌بویه

منابع و مأخذ

۲۷۹-۲۶۹

مقدمه

ساحت حیات امامان شیعه یکی از ناب‌ترین و الهام‌بخش‌ترین پرده‌های تاریخ انسانیت و یکی از بزرگ‌ترین جلوه‌های ایمان مذهبی و خداگرایی است؛ رویدادی پر از حماسه و آمیزه‌ای از معنویت و اخلاق، عدالت‌طلبی و آخرت‌جویی، فداکاری، وفاداری و پایداری توأم با معرفت و بصیرت. جایی که درایت، واقع‌گرایی، آینده‌نگری و آزادی به هم پیوند می‌یابند، انسان‌هایی در اوج ملکوت‌بینی و خدامحوری در گام‌هایی استوار و با دل‌هایی گسسته از هر نوع تعلق و وابستگی، به تربیت هزاران انسان والا و ایجاد بنیان‌هایی مستحکم برای اسلام ناب محمدی و خلق حماسه‌هایی جاودان از پاکی‌ها و ارزش‌های متعالی پرداختند. تنها دل‌مشغولی این افلاکیان خاک‌نشین دو چیز بود: خشنودی خداوند و آزادی انسان‌ها. اینان می‌خواستند انسان‌هایی را از نادانی و سرگستگی و از ستمکاری جباران برهانند و با ایثار جان و هستی خویش به بشریت راه نُمایند و الگویی جاودانه عرضه دارند تا برای همه حق‌پویان در همه زمان‌ها و مکان‌ها الهام‌بخش و جهت‌دهنده باشد. آنان میراثی گرانسنگ و جاوید را از سنت، سیره، آرا و اندیشه‌های ناب به یادگار نهادند تا زیرساخت‌ها و بنیان یک مذهب و مکتب در عرصه‌های مختلف اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و... به خوبی استوار گردد.

اما در مواجهه با این میراث بزرگ، همواره کسانی راه افراط یا تفریط پیموده‌اند. برخی به این رویدادها آن چنان ابعاد اساطیری یا غیبی داده‌اند که آن را و اقتدا بدان را دست‌نیافتنی و ناشدنی کرده‌اند. جنبه‌های الهی و غیبی این نهضت به هیچ رو نمی‌تواند مورد انکار قرار گیرد؛ آن‌سان که می‌توان دست‌غیب را بر فراز همه هستی و همه فرازهای تاریخ دید، به ویژه آنجا که مردان خدا در راه خدا گام بر می‌دارند و همه

شائبه‌های غیرالهی را از اعمال خود دور می‌سازند. اما رهنمونی غیبی و دستگیرهای الهی هرگز نباید به گونه‌ای درک و تلقی گردد که ابعاد زمینی و جوانب انسانی پدیده‌های طبیعت و کنش‌های انسان نادیده گرفته شود. چنین درک نامتعادل - به ویژه در جایی که پیشوایانی در کارند که هر گام و اقدام آنها مبنای رفتار پیروان آنهاست - فقط خدمت به اهداف آنها نیست، بلکه کوششی است آگاهانه یا ناآگاهانه برای نفی کردن مجاهدت‌های آنان از مضامین اثرگذار و معانی حرکت‌آفرین و جهت‌دهنده قیام‌ها، تلاش‌ها و حرکت‌هایی که نمی‌توان از آن تفسیری زمینی، تکلیف‌ساز و مسئولیت‌آفرین به دست داد. بدین ترتیب این حرکت‌ها به دفرینه‌های تاریخ و تاریک‌خانه‌های خیال می‌پیوند و کارکردهای آن حداکثر به ساخت ذهن محدود می‌شود و راهی به واقعیت‌ها و برون نمی‌یابد. ما به جای اسطوره‌ها، نیازمند اسوه‌هایییم، از این رو باید به کنش‌ها و واکنش‌های انسانی در رخدادها و حوادث حیات انسان توجه عقلانی کرد. از دیگر سو، در میان کسانی که تفاسیر اسطوره‌ای یا غیبی را پسندیده و به تفاسیر مناسب با مذاق فقهی یا ذائقه‌های بشری روی آورده‌اند، برخی را می‌بینیم که به گونه‌ای دیگر، یا از متن تاریخی وقایع پرفراز و فرود حیات امامان علیهم‌السلام دور شده‌اند، یا رسالت اصلی پیشوایان دین را نادیده گرفته‌اند. مکاتب فکری، حکومت‌ها، احزاب و جنبش‌هایی که بر مبنای دینی و معرفتی نیستند، فراوان از این دست تحلیل‌ها را می‌آفرینند و دستاویز خود قرار می‌دهند.

از این رو باید دانست هر تبیینی که از ساخت‌های حیات امامان به دست داده می‌شود، باید از دو مؤلفه شواهد کافی تاریخی و نیز هم‌خوانی با فلسفه امامت و رسالت امامان شیعه برخوردار باشد. چرایی امامت و رسالت پیشوایان دینی و نیز تفکیک رسالت‌های اصلی و فرعی را می‌توان به دو شیوه به دست آورد: کندوکاو در منابع دینی و آثار کلامی - فلسفی و نیز تأمل در تحقیق‌های تاریخی مختلف امامت در دو قرن و نیم آغاز اسلام.

هرگز نباید درباره رفتارهای پیشوایان معصوم داوری‌هایی کرد که با مفاد و لوازم براهین قطعی امامت سازگار نباشد؛ همچنان‌که در شناخت رسالت اصلی پیشوایان دینی و آنچه قوام‌بخش و هویت‌دهنده وجود و دوام امامت آنان است، نمی‌توان مثلاً ماجرای

کربلا را فقط حیات امام حسین دانست؛ زیرا اولاً تاریخ امامت را باید جریانی کلی در نظر گرفت تا در بررسی‌های تاریخی دچار سرگردانی نشویم. با این بیان، اعتقاد ما در مورد امامان شیعه نیز روشن می‌شود که آنها در مشروعیت و راهبری، از خاستگاهی یگانه و مشترک برخوردارند و هرگز ویژگی‌های شخصی یا استنباط‌های فردی ایشان در تصمیم‌های دینی آنها اثرگذار نبوده است و هر امام در موقعیت امام دیگر، دقیقاً همان کاری را می‌کرد که امام دیگر انجام می‌داد.

دوم اینکه گذشت زمان و مشاهده فرجام همه نهضت‌ها و جنبش‌های فکری، باطنی و انقلابی اسلامی - خواه آنجا که به رویارویی صریح و مسلحانه با ستم‌پیشگان پرداختند و خواه آنجا که خود را از این‌گونه رویارویی‌ها کنار کشیدند و به مبارزه علمی، فرهنگی و تحکیم زیرساخت‌های فکری روی آوردند - همواره بر صواب بودن مواضع امامان گواهی می‌دهد. میراث عظیم امامت که در لابه‌لای منابع بی‌شمار شیعی و اهل سنت بر جای مانده و گسترشی که تشیع یافته و از سویی دوام اسلام در کلیت آن و گسترش و عمق آن در سراسر جهان، بهترین گواه درایت، بصیرت و هوشمندی درست امامان است. به همین رو، حماسه‌ها و صحنه‌های درخشان حیات آنان در عرصه‌های مختلف، الگویی ماندگار شد تا همه مسلمانان در راه آرمان‌ها و اهداف والای الهی از هیچ تلاش و فداکاری عاشقانه‌ای فروگذاری نکنند و در برابر تمامیت جریان کفر و نفاق، هوشمندانه و عالمانه بایستند. از این رو برای به دست دادن چنین الگویی در حیات سیاسی، اجتماعی و فردی مسلمانان، نیازمند بازکاوی و معرفت و آگاهی به زوایای مختلف حیات این بزرگان هستیم.

از سویی، هر که در برابر سیره معصومان قرار می‌گیرد و مناقب، فضایل، هوشمندی، پایداری و مظلومیت آنها را از نظر می‌گذراند، طبیعی است که نسبت به آنها حالت تکریم و تعظیم یافته، بدان‌ها تعلق عاطفی شدیدی بیابد؛ در شادی‌هایشان شاد گردد و در فقدان و مصایب آنها اندوهگین و گریان شود. این احترام قلبی و تعلق عاطفی در کنار توصیه‌های پیامبر اعظم و نصوص دینی که بزرگداشت اولیای دین و حضرات امامان را از شعائر الهی و مایه تقوای دل‌ها و نیز دوستی آنها را پاداش رسالت و سبب راه‌یابی به سوی خدا دانسته است، و مسلمانان را به گرامی‌داشت زادروزها و درگذشت‌های

معصومان دعوت نموده‌اند، بر ضرورت ایجاد پیوند و استمرار بخشی آن دعوت می‌نماید. توجه و تأسی به این الگوهاست که نیازمند معرفت و آگاهی از کنش‌ها، واکنش‌ها و حیات پراج و درخشان ایشان است.

از سوی دیگر، هویت ملی ما ایرانیان با آیین، فرهنگ و ارزش‌های شیعی به هم آمیخته است. از این رو آشنایی با حیات، آرا و مواضع این بزرگان، آشنایی با بخشی از هویت فرهنگی و تاریخی ماست. این همه، ایجاب می‌کند تاریخ اصامت به عنوان جریانی بالنده و میراث ماندگار و پرفرغ انسانی مورد مطالعه و بازشناسی شایسته قرار گیرد. نگارنده با چنین نگاه و مقصدی کوشیده است با تأکید بر دانستنی‌های پیشین و با اهتمام به اصول و مقاصد بیان شده و با بهره‌گیری از متون اندیشمندان و اسناد و منابع حدیثی و روایی، به تبیینی متقن، مستدل، جامع و روشن از این دوران طلایی و حیات جامعه اسلامی بپردازد؛ بدان امید که حضرت حق به الطافش پذیرا باشد و مقبول محضر محققان و کاوشگران و دانشجویان ارجمند واقع گردد.

در پایان نیز بر خود فرض می‌دانم از حمایت و مساعدت برادران ارجمند مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها به‌ویژه آقای سید سعید روحانی که سعی وافری در تنظیم و تدوین و بازبینی نهایی این متن به عمل آوردند و همچنین آقای امیرعباس رجبی، ویراستار این اثر، تشکر و قدردانی نمایم.

حمید احمدی

۱۲ بهمن ۱۳۸۵